T.C. İNKILAP TARİHİ ve ATATÜRKÇÜLÜK DERSİ I.DÖNEM 3. ÜNİTE DERS NOTLARI

3. ÜNİTE: MİLLİ BİR DESTAN : YA İSTİKLAL YA ÖLÜM !

DOĞU VE GÜNEY CEPHELERİ (3. Ünite 1. Kazanım)

DOĞU CEPHESİ:

Doğu Cephesi'nde **Ermenilere** karşı savaşıldı. 15. Kolordu Komutanı **Kazım Karabekir Paşa** Ermenileri yenilgiye uğratmıştır.

Ermenilerle 2-3 Aralık 1920'de **Gümrü Barış Antlaşması** imzalandı.

Gümrü Barış Antlaşması'nın şartları:

- Kars, Sarıkamış, Iğdır TBMM'ye bırakıldı.
- Ermeniler işgal ettikleri yerleri boşalttılar.

Gümrü Barış Antlaşması'nın önemi:

- **TBMM'nin uluslararası alanda ilk siyasi ve askeri başarısıdır.**
- TBMM'nin gücü ve saygınlığı artmıştır.
- Misakı Milli ve **TBMM'yi tanıyan ilk devlet** olmuştur.
- Doğu cephesindeki savaş sona erdi, askerler Batı Cephesi'ne kaydırıldı.

GÜNEY CEPHESİ:

Fransızlar ve Ermenilerle savaşıldı. **İlk direniş Hatay Dörtyol'da** Kara Mehmet tarafından başlatıldı.

MARAŞ:

Fransızlar Maraş'ı işgal etti, Suriye'den getirdiği Ermeniler Türklere karşı saldırdılar. **İlk direniş Sütçü İmam** tarafından başlatıldı. Binbaşı Suzi Bey, Yörük Salim ve Kılıç Ali direnişi devam ettirdiler.

TBMM tarafından Maraş'a **1973'te "Kahraman"** ünvanı ve İstiklal Madalyası verildi.

URFA:

Fransızlar Ermenilerle işbirliği yaparak Urfa'yı işgal ettiler. **İlk direniş Yüzbaşı Ali Saip Bey 3.00** kişilik ordu ile direnişi başlattı. Fransızlar şehri terk edene kadar direniş sürdü.

TBMM tarafından Urfa başarısından dolayı **1984 yılında "Şanlı"** ünvanı verildi.

ANTEP:

Fransızlar Antep'i işgal edince **Şahin Bey** Suriye yolunu keserek konvoyu durdurdu. Daha sonra şehit olarak direnişin sembolü oldu. BMM 8 Şubat **1921'de Antep'e "gazi"** ünvanı verdi.

BİLGİ NOTU: Antep, Urfa ve Maraş'a TBMM tarafından ünvan verilmesinin temel nedeni; halkın gösterdiği direniş ve fedakârlıktır.

BİLGİ NOTU: Sakarya Savaşı'ndan sonra **TBMM ile Fransızlar** arasında 20 Ekim 1921'de yapılan **Ankara Antlaşması** ile işgal ettikleri yerlerden (Hatay hariç) çekilmişler ve **bu cephedeki mücadele sona ermiştir.**

BATI CEPHESİ (3. Ünite 2. Kazanım)

Düzenli Ordunun Kurulması:

Kuvayi Milliye düşman ilerleyişini yavaşlatıyor ancak durduramıyordu. Çünkü düzensiz ve dağınık birliklerdi. Yunanlılara karşı yapılan taarruzun başarısız olması düzenli orduya geçilme gereğine neden oldu.

9 Kasım'da Kuvayi Milliye kaldırılarak birliklerin düzenli orduya katılması istendi. Batı Cephesi Batı ve Güney olarak ikiye ayrıldı. Batı Cephesi Komutanlığına Albay İsmet İnönü, Güney cephesine Albay Refet Bey getirildi.

I. İNÖNÜ SAVAŞI (6-10 Ocak 1921)

Yunanlılar Çerkez Ethem isyanını fırsat bilerek saldırdılar. Türk ordusu sayıca üstün olan Yunanlıları yendi, daha sonra Çerkez Ethem İsyanı da bastırıldı.

BİLGİ NOTU: I. İnönü Savaşı düzenli ordunun ilk savaşı ve ilk başarısıdır.

İSMET İNÖNÜ: 1884'te İzmir'de doğdu. I. Dünya Savaşı sırasında **Kafkas Cephesi**'nde Kolordu Komutanı olarak Atatürk'le birlikte çalıştı. TBMM'de **Edirne milletvekili** olarak yer aldı. **Genelkurmay Başkanlığı** ve Garp Cephesi Komutanlığına getirildi**. I. ve II. İnönü Muharebelerinde** Yunan ordusunun Anadolu içlerine ilerleyişini durdurdu. **I. İnönü Muharebesi** ile **"tuğgeneral** rütbesine yükselen İsmet Paşa, **Mudanya Ateşkes** görüşmelerinde TBMM'yi temsil etti. **Lozan Konferansı'na** Türk heyeti başkanı olarak katıldı ve TBMM adına **Lozan Antlaşması'nı** imzaladı. Cumhuriyetin ilanından sonra, 1923-1924 yıllarında **ilk hükûmette başbakan** olarak görev aldı. 1934'te Soyadı Kanunu çıktığında Atatürk'ün verdiği **"İnönü"** soyadını aldı. Atatürk'ün ölümünden sonra, 1938'de TBMM tarafından **Türkiye'nin ikinci cumhurbaşkanı** seçildi. II. Dünya Savaşı sırasında Türkiye'yi savaş felaketinin dışında tutmayı başaran İnönü, 25 Aralık 1973'te hayatını kaybetti ve Anıtkabir'e defnedildi.

MEHMET ÂKİF ERSOY:

Mehmet Âkif, 1873'te **İstanbul'da** doğdu. 15 yaşındayken babasını kaybetti. 16 yaşındayken evleri yandı. Ailesinin geçimini sağlayabilmek için **Baytar Mektebine** kaydoldu. **"Sırat-ı Müstakim"** mecmuasında başyazarlık yaptı. Derginin adı bir süre sonra **"Sebil'ür-Reşad"** olarak değiştirildi. Nisan 1920'de Millî Mücadele'ye katılmak üzere Ali Şükrü Bey'le birlikte Anadolu'ya geçti. **Burdur mebusu** olarak Meclise giren Mehmet Âkif, Bursa'nın işgal edildiği haberleri üzerine meşhur **"Bülbül"** şiirini yazdı. Büyük Taarruz öncesi Ali Fuat Paşa ile birlikte cepheleri dolaşarak askerlerimizi cesaretlendirici konuşmalar yaptı. 27 Aralık 1936'da hayatını kaybetti ve İstanbul'daki **Edirnekapı Şehitliği'ne** defnedildi.

I. İnönü Savaşı'nın Sonuçları:

- **M**oskova Antlaşması Sovyet Rusya ile yapıldı.
- **İ**stiklal Marşı kabul edildi.
- **L**ondra Konferansı yapıldı.
- **A**fganistan'la dostluk antlaşması yapıldı.
- **T**eşkilatı Esasiye (20 Ocak 1921) ilk anayasa yapıldı.
- Halkın düzenli orduya güveni arttı.
- Albay İsmet İnönü generalliğe yükseltildi.

BİLGİ NOTU: Batı Cephesi'nde yapılan tüm savaşlarda Yunanlıların temel amacı; Ankara'ya ilerlemek, TBMM'yi ele geçirip milli mücadeleyi sona erdirmek, Sevr Antlaşması'nı uygulamak, Anadolu'yu işgal etmektir.

LONDRA KONFERANSI (21 Şubat 12 Mart 1921)

I. İnönü Savaşı'ndan sonra İtilaf Devletleri görüş ayrılıklarına düştü. Sevr Antlaşması'nı gözden geçirmek için Londra'da konferans topladılar. Konferansa Osmanlı Devleti'ni çağırdılar. TBMM'yi dolaylı yoldan çağırdılar, TBMM doğrudan çağrılırsa katılacağını bildirdi. İtalya aracılığıyla doğrudan çağrılınca TBMM'yi resmen tanımış oldular. İtilafların Osmanlı ve TBMM'yi birlikte çağırmalarının amacı her iki tarafı birbirine düşürüp anlaşmazlıktan yararlanmaktı.

TBMM Londra Konferansı'na katılma nedenleri:

- Türk ulusunun haklı davasını ve Misakı Milliyi tüm dünyaya duyurmak
- İtilaf devletlerinin "Türkler barışa yanaşmıyor." propagandalarını çürütmek
- Türk Milleti'nin yasal temsilcisinin TBMM olduğunu ispatlamak

BİLGİ NOTU: Londra Konferansı ile itilaf devletleri **TBMM'yi resmen kabul ettiler**. Bu durum **TBMM'nin uluslararası alanda siyasi başarısıdır**.

AFGANİSTAN'LA DOSTLUK ANTLAŞMASI (1 Mart 1921)

Mustafa Kemal ile Afganistan Kralı Amanullah arasındaki iyi ilişkiler sebebi ile dostluk antlaşması imzalandı. **TBMM'yi tanıyan ilk müslüman ülke Afganistan** oldu.

Taraflardan birisi saldırıya uğrarsa diğeri yardım edecekti. TBMM subay ve öğretmen gönderecekti.

MOSKOVA ANTLAŞMASI (16 Mart 1921)

Rusya'nın savaştan çekilmesi ve yaptığı gizli anlaşmaları açıklaması sebebi ile itilaf devletleriyle düşman oldular. Ortak tehdit unsurları olan İtilaf Devletleri Rusya ve TBMM'yi yakınlaştırdı, anlaşma imzalandı.

- Taraflardan birinin tanımadığı antlaşmayı diğeri de tanımayacaktır.
- Kars, Ardahan TBMM'ye ; Batum Gürcistan'a bırakılacaktı.
- Sovyetler Birliği Misakı milliyi kabul edecekti.

BİLGİ NOTU: Sovyetler Birliği TBMM'yi tanıdı Böylece **TBMM'yi tanıyan ilk Avrupa ülkesi** oldu.

Batum'un Gürcistan'a bırakılması Misakı Milli'den ilk tavizdir.

II. İNÖNÜ SAVAŞI (23 Mart-1 Nisan 1921)

İtilaf Devletleri Londra Konferansı'nda istediklerini kabul ettiremeyince Yunanlılara tekrar saldırmalarını istediler. Yunanlılar savaş sonunda yenilgiye uğratıldı.

İkinci İnönü Savaşı'nın Sonuçları:

- İtalyanlar Anadolu'dan çekilmeye başladılar.
- Mustafa Kemal Batı Cephesi komutanı İsmet Paşa'ya şu telgrafı çekti: **"Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin makus (kötü) talihini de (kaderini) yendiniz."**

KÜTAHYA-ESKİŞEHİR SAVAŞLARI (10-24 Temmuz 1923)

Yunanlılar yeniden saldırdı. Türk ordusu malzeme eksikliği sebebiyle başarılı olamadı. Mustafa Kemal Sakarya'nın doğusuna orduyu çekerek güçlendirmek istedi. Yunan saldırıları sebebiyle Kütahya, Eskişehir, Afyon Yunanlıların eline geçti.

BİLGİ NOTU: Kütahya-Eskişehir savaşları **kurtuluş savaşındaki tek yenilgidir**.

BAŞKOMUTANLIK GÖREVİ (5 Ağustos 1921):

Mustafa Kemal'e TBMM'nin tüm yetkilerini (yasama, yürütme, yargı) alarak 3 ay süreyle başkomutanlığa seçildi.

Mustafa Kemal'in yetkileri istemesinin nedeni, savaşın zor şartlarında hızlı karar alıp uygulamak içindir.

MAARİF KONGRESİ (3. Ünite 3. Kazanım)

MAARİF KONGRESİ (15-21 Temmuz 1921):

Amacı: Türkiye'nin eğitim politikasını belirlemek, milli ve çağdaş bir eğitim için yapılacak çalışmaları belirlemek.

Zamanı: Kütahya-Eskişehir savaşları devam ederken.

Katılımcı sayısı: 180 öğretmen

Yeri: Ankara

BİLGİ NOTU: Mustafa Kemal'in **savaş ortamında** bile eğitim kongresini toplaması **eğitime verdiği önemi** gösterir.

MİLLÎ MÜCADELE, MİLLÎ SEFERBERLİK: TEKALİF-İ MİLLÎYE (3. Ünite 4. Kazanım)

TEKALİFİ MİLLİYE (MİLLİ TEKLİFLER) EMİRLERİ:

Yunanlıların saldırıya geçeceği haberi üzerine Mustafa Kemal **ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için** 7-8 Ağustos 1921'de Tekalifi Milliye emirlerini yayımladı.

BİLGİ NOTU: Tekalifi Milliye emirlerinin ardından halk milli birlik ve beraberlik örneği göstererek elinden gelen her şeyi yapmış ve emirlerin gereğini yerine getirmiştir.

BİLGİ NOTU: Tekalifi Milliye emirlerinin uygulanması **dayanışma** örneğidir. Böylece Türk vatanın bağımsızlığı elde edilmiştir, milli birlik ve beraberlik sağlanmıştır.

DİRENİŞTEN DİRİLİŞE: SAKARYA'DAN BÜYÜK TAARRUZ'A (3. Ünite 5. Kazanım)

SAKARYA SAVAŞI (23 Ağustos-13 Eylül 1921):

23 Ağustos'ta başlayan 22 gün ve gece süren savaş Mustafa Kemal'in başarısı ile kazanıldı. Mustafa Kemal bu savaşta şu emri verdi: **"Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunamaz."**

Bu savaşla 1683 II. Viyana kuşatmasından beri devam eden Türk gerileyişi sona erdi.

BİLGİ NOTU: Savaşın kazanılmasında Mustafa Kemal'in askeri dehası ve **"topyekün savaş"** taktiğini kullanması etkili oldu.

Sakarya Savaşı'nın Sonuçları:

- Mustafa Kemal'e **"gazilik"** ünvanı ve "**mareşallik"** rütbesi verildi. (19 Eylül 1921)
- Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan ile Kars Antlaşması imzalandı. **Kars Antlaşması ile doğu sınırımız kesin olarak çizildi.** (13 Ekim 1921)
- Fransa ile Ankara Antlaşması imzalandı. (20 Ekim 1921) Buna göre ; Önemli bir **itilaf devleti olan Fransa TBMM'yi tanıdı.** Güney Cephesi kapandı. Birlikler Batı Cephesi'ne kaydırıldı. Hatay İskenderun hariç **Suriye sınırı** çizildi.

BİLGİ NOTU: Sakarya Zaferi'nin kazanılması sonucunda siyasi zaferler elde edilmiştir. Ankara ve Kars antlaşmalarının imzalanması dış politikamızı güçlendirmiştir.

BÜYÜK TAARRUZ (BAŞKOMUTANLIK MEYDAN) SAVAŞI (26-30 Ağustos 1922):

- Büyük Taarruz öncesi Mustafa Kemal'in başkomutanlık yetkisi süresiz uzatılmıştır.
- Mustafa Kemal'in **Büyük Taarruz için 1 yıl beklemesinin nedeni: Ordu'nun taarruza hazır olmaması ve taarruz için hazırlık yapılmasıdır.**
- **Büyük Taarruz'un amacı:** düşmanı tamamen yurttan atmaktı.
- Başkomutan Mustafa Kemal 1 Eylül 1922'de **"Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri"** emrini vermiştir.

BİLGİ NOTU: Büyük Taarruz ile Kurtuluş Savaşı'nın askeri safhası sona erdi, siyasi safhası başladı.

Büyük Taarruz'un Sonuçları:

- Batı Anadolu düşmandan temizlendi.
- İtilaf Devletleri Türkiye'nin gücünü kabul etti.
- İtilaf Devletleri şartsız ateşkes çağrısında bulundu.
- Yunan işgali sona erdi.
- Askeri cephelerdeki savaş sona erdi, siyasi mücadeleler başladı.

MUDANYA ATEŞKES ANTLAŞMASI (11 EKİM 1922):

Katılan devletler: Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya.

Temsilcimiz: İsmet Paşa

BİLGİ NOTU: **Yunanistan'ın katılmayıp onları İngiltere'nin temsil etmesi**, **Yunanlıların İngilizler tarafından desteklendiğinin açık kanıtıdır.**

Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın Sonuçları:

- **İstanbul, Doğu Trakya ve Boğazlar**, savaş yapılmadan kurtarılmıştır.
- Ateşkes Antlaşması, Kurtuluş Savaşının zaferle sonuçlandığını gösteren **ilk diplomatik ve siyasi belgedir.**
- **İtilaf devletlerinin İstanbul'un yönetimini TBMM'ye bırakması**, **Osmanlı Devleti'nin yok sayıldığını gösterir.**

İtilaf Devletleri **Sevr'i gerçekleştiremeyeceklerini** kabul etmişlerdir.

TÜRKİYE'NİN TAPU SENEDİ: LOZAN ANTLAŞMASI 3. Ünite 6. Kazanım

LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI (24 Temmuz 1923):

Lozan görüşmelerinde Türk devletini Dışişleri Bakanı **İsmet Paşa** temsil etmiş, **kapitülasyonlar Ermeni Devleti ve Misakı Milli Sınırları** konusunda **taviz vermemiştir.**

SEVR ANTLAŞMASI VE LOZAN KARŞILAŞTIRILMASI

GÖRÜŞÜLEN KONULAR	SEVR ANTLAŞMASI	LOZAN ANTLAŞMASI
İSTANBUL	İstanbul, Osmanlı Devleti'nin başkenti olarak kalacaktır anlaşmaya uyulmazsa şehir Türklerin elinden alınacak.	İSTANBUL SÖZ KONUSU OLMADI.
BOĞAZLAR	Müttefik devletlerin gemileri boğazlardan serbestçe geçecek, Boğazlar uluslararası "Boğazlar Komisyonu" tarafından yönetilecektir.	Boğazlardan geçişleri başkanı Türk olan **"Uluslararası Boğazlar Komisyonu" düzenleyecektir. Bu durum boğazlarda Türklerin egemenlik haklarını kısıtlamıştır.**
DOĞUDAKİ DEVLETLER	Doğuda iki devlet kurulacaktır. (Ermenistan, Kürdistan)	Doğuda kurulması düşünülen **iki yeni devlet Lozan'da yer almadı.**
İŞGALLER	İzmir, Ege, Doğu Trakya, Yunanistan'a verilecekti. Antalya ve Konya İtalyanlara verilecek. Irak, Arabistan İngiltere'de kalacak, Adana, Sivas, Malatya, Suriye, Fransa ya verilecekti.	**Türkiye Irak sınırı** Türkiye ile İngiltere arasında **yapılacak görüşmelere göre çizilecek**
KAPİTÜLASYONLAR	Kapitülasyonlardan müttefik devletler yararlanacaktı.	Kapitülasyonlar **kaldırıldı. (Böylece ekonomik siyasi ve hukuksal alanlardaki gelişmeleri engelleyen unsurlar ortadan kaldırıldı.)**
ORDU	Türk ordusunun asker sayısı ve savaş teçhizatı sınırlandırılacaktır.	Ordu ile ilgili hiçbir **sınırlama getirilmedi.**
AZINLIKLAR	Gayrimüslimlere çok geniş haklar tanınacaktır.	Ülkede yaşayan **gayrimüslimler Türk vatandaşısayılacaktı. Böylece Avrupalıların iç işlerimize karışması önlenmiştir.**

BİLGİ NOTU: Lozan'da **Irak sınırı (Musul sorunu), Suriye sınırı (Hatay sorunu) çözülemeyen sorunlardandır. Yunanistan savaş tazminatı** olarak **Karaağaç** kasabasını **Türkiye'ye vermiştir.**

Lozan Antlaşması'nın önemi:

- Kurtuluş Savaşı ile kazanılan askeri zaferler Lozan Anlaşması ile **siyasi zafere dönüşmüştür.**
- Yeni Türk devletinin bağımsızlığı **tüm dünyaya duyurulmuştur.**
- **Sevr geçersiz hale gelmiş**, **Irak sınır hariç Misakı Milli** büyük oranda gerçekleşmiştir.
- İtilaf Devletleri İstanbul'u boşaltmış, **böylece Atatürk'ün "Geldikleri gibi giderler." sözü gerçekleşmiştir.**
- **Sevr Antlaşması** milletimize yaşama hakkı tanımayan antlaşmaydı. **Lozan devletlerin eşitliği prensibine göre imzalanmıştır.**

SANAT VE EDEBİYAT ESERLERİNDE MİLLÎ MÜCADELE (3. Ünite 7. Kazanım)

KURTULUŞ SAVAŞI'NI ANLATAN ESERLER

KİŞİ ADI	MESLEĞİ	ESERLERİ
Yakup Kadri Karaosmanoğlu	Yazar	Yaban romanı
Tarık Buğra	Yazar	Küçük Ağa romanı
Halide Edip Adıvar	Yazar	Ateşten Gömlek , Türk'ün Ateşle İmtihanı
Samim Kocagöz	Yazar	Doludizgin
Halil Dikmen	Ressam	Kurtuluş Savaşı ile ilgili resimler
İbrahim Çallı	Ressam	Kurtuluş Savaşı resimleri
Mehmet Akif Ersoy	Şair	İstiklal Marşı

